

## عنوان: مقاله پایانی ۱

تاثیر پذیری هویت جوانان از تهاجم فرهنگی

### پژوهشگر

سیده زبیده حسینی طلبه پایه پنجم

مدرسه علمیه الزهرا آزادشهر، بهمن ۱۳۹۸

### چکیده

مجموعه دستاوردهای مادی و معنوی بشر در طول تاریخ را فرهنگ می نامند. تبادل فرهنگی ملت ها که در طول تاریخ در بستری طبیعی ادامه داشته برای تازه ماندن معارف و حیات فرهنگی بشر امری ضروری است و جامعه ی انسانی را در مسیر سعادت واقعی به پیش می برد . اما آنچه امروزه مشکل ساز شده "تهاجم فرهنگی" یا غلبه ی یک فرهنگ بر سایر فرهنگ ها است که نمونه ی بارز آن روند روبه گسترش تسلط فرهنگ غرب بر سایر فرهنگ ها به ویژه فرهنگ اسلامی در یکصد سال اخیر است و با توجه به اهمیت فرهنگ و تأثیری که بر جوانان هر جامعه دارد درصدد پاسخگویی به این پرسش هستیم که نقش تهاجم فرهنگی در هویت یابی جوانان چگونه است؟

تفاوت عمده ی تهاجم فرهنگی با تبادل فرهنگی در این است که در تهاجم برای فرهنگ مورد هجوم امکان انتخاب وجود ندارد . با توجه به حس الگو پذیری و تکوین هویت، جوانان عمده هدف تهاجم را شامل می شوند. جلوه های تهاجم فرهنگی را می توان به دو دسته ی بیرونی، همچون: تلاش برای دین زدایی، ایجاد روحیه ی خودباختگی فرهنگی، ترویج افکار و اندیشه های غربی و ... و درونی: همچون عقب ماندگی علمی و صنعتی، فقر اقتصادی، غفلت کارگزاران فرهنگی و ... تقسیم کرد. در این مقاله ضمن بررسی جلوه های فوق، راهکارهایی برای مبارزه و مقابله با تهاجم فرهنگی ارائه شده است. این مطالعه به روش اسنادی صوت گرفته ابتدا مطالب مورد نظر از کتب و مقالات گردآوری شده سپس تجزی و تحلیل شده است.

واژگان کلیدی: فرهنگ ، هویت، جوان، تهاجم فرهنگی

## مقدمه

تهاجم فرهنگی ایجاد یک حالت بحرانی، عدم تعادل، اغتشاش و اختلال در یک سیستم که عناصر آن را آداب و رسوم، اخلاقیات، عرف، سبک زندگی، زبان، ارزش ها و هنجارها تشکیل می دهد، گفته می شود.

تهاجم فرهنگی در نتایج برون دادهای سیستم تغییر ایجاد می کند به صورتی که بحران، منجر به تغییر در رفتارها، اندیشه ها، تعاملات و به طور کلی الگوهای قبلی و سنتی می شود. امروزه با توجه به رشد فکری و آگاهی عمومی ملت های جهان، نفوذ و سلطه از راه نظامی به آسانی ممکن نیست و در صورت اجراء هزینه فراوانی دربر دارد به همین دلیل بیش از یک قرن است که استعمارگران روش نفوذ در کشورها را تغییر داده اند. این کشورها معمولاً اجرای مقاصد خود را با عناوین تبلیغ مذهبی، رواج تکنولوژی، ترویج زبان، ترویج بهداشت و به عبارت دیگر به نام سیاست های فرهنگی و فرهنگ پذیری انجام می دهند، هرچند نمی توان این عناوین را از نظر نوع دوستی و انسانیت مورد تردید قرار داد، ولی تاریخچه این روابط نشان داده است که این برنامه هی دقیقاً در جهت رشد و بالندگی فرهنگ کشورها نبوده، بلکه زمینه اسارت کامل فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی آنان را فراهم ساخته است. بدین ترتیب استعمارگران اکنون به این نتیجه رسیده اند بهترین راه نفوذ در سایر کشورها نفوذ در فرهنگ آنان و استحاله ی درونی آن است. و برای نیل به این هدف به سراغ جوانان که ستون های فردای جامعه مطلوب انسانی را تشکیل می دهند رفته اند. به همین خاطر جوانان بیشتر از همه در معرض تهاجم فرهنگی و تبلیغی بیگانگان قرار دارند و در واقع مخاطب اصلی تهاجم فرهنگی جوانان می باشند. دشمن سعی دارد با ترویج افکار الحادی (کفر، بی دینی) در میان جوانان آنها را به آینده جامعه و سرنوشت انسانی مایوس کرده، اعتقادات دینی و باورهای مذهبی را در ذهن و اندیشه جوانان بخشکاند. و از این طریق ارزش های مورد پسند خود را ارزش های مترقی جلوه دهد و جایگزین معیارهای بومی و فطری ملت ها سازد تا بدون هیچ دغدغه ای از آینده منافع خود در این کشورها مطمئن شود. به دلیل اهمیت فراوان شناسایی تهاجم و راه های مقابله با آن در این مقاله به مفهوم تهاجم و اهداف و ابزارهای آن اشاره شده است.

در ساختار مقاله ابتدا به مفهوم شناسی تهاجم فرهنگی، تاریخچه فرهنگ، هویت ملی، جوانان، و سپس تهاجم فرهنگی و نقش آن در هویت یابی جوانان پرداخته شده است.

## **مفاهیم شناسی**

### **۱- فرهنگ در لغت و اصطلاح**

#### **۱-۱ فرهنگ در لغت:**

ادب، تربیت، دانش، علم، معرفت

#### **۱-۲ فرهنگ در اصطلاح:**

مجموعه ی آداب و رسوم، علوم، معارف و هنرهای یک قوم را فرهنگ گویند. (معین، ۱۳۸۶، ۱۷۴۵)

### **۲- هویت در لغت و اصطلاح**

#### **۲-۱ هویت در لغت:**

هستی، وجود، آنچه موجب شناسایی شخص باشد.

#### **۲-۲ هویت در اصطلاح:**

عبارت است از حقیقت جزئی. یعنی هرگاه ماهیت با تشخیص لحاظ و اعتبار شود هویت گویند. وگاه هویت به معنای وجود خارجی است وگاه بالذات و بالعرض است. (همان، ۳۶۱۴)

### **۳- جوان در لغت و اصطلاح**

#### **۳-۱ جوان در لغت:**

هر چیز که عمر او چندان نگذشته باشد خواه انسان باشد خواه حیوان خواه نبات

### **۳-۲ جوان در اصطلاح:**

جوانی به زمانی میان کودکی و میانسالی در زندگی هر فرد گفته می شود. به طور تقریبی برابر است با سنین ۲۰ تا ۴۰ سالگی. (همان،: ۹۰۵)

### **۴-۲ تهاجم فرهنگی در لغت و اصطلاح**

#### **۴-۱ تهاجم در لغت:**

هجوم، یورش، حمله کردن به یکدیگر، ناگاه آمدن

#### **۴-۲ تهاجم در اصطلاح:**

ایجاد یک حالت بحرانی، عدم تعادل، اختشاش، اختلال در یک سیستم را تهاجم گویند. (همان،: ۸۵۶)

### **تاریخچه فرهنگ**

بررسی مجموعه فراز و نشیب های تاریخ، بشر را به این حقیقت رهنمون می کند که پدیده های خوب و بد جوامع انسانی چیزی جز بازتاب روشن فرهنگ ها نیست. فرهنگ مفهوم پیچیده ایست که تعاریف متعدد و متنوعی از آن داده شده است. برای مدتها فرهنگ به مجموعه ای از فعالیت های فکری و هنری محدود می شد و سپس تعریف نسبتاً جامع و تا حدی دقیق از فرهنگ ارائه شد، اما با این وجود، این تعریف صرفاً به جنبه های معنوی مسئله پرداخته شده بود. فرهنگ ابتدائی، "فرهنگ" را مجموعه ای پیچیده تعریف می کند که متضمن دانش، اعتقادات، هنرها، اخلاق، قوانین، آداب و رسوم و کلیه توانایی ها و قابلیت ها و عادات مکتسبه است که انسان به عنوان عضوی از یک جامعه تحصیل می نماید. (اسحاقی، ۱۳۹۳،: ۲۹-۲۸)

اما به دلیل تشکیل کنفرانس جهانی فرهنگ و توسعه در مکزیکوسیتی در سال ۱۹۸۲ در رابطه با سیاست های فرهنگی و اعلام دهه جهانی توسعه فرهنگ از سال ۱۹۸۸ تا ۱۹۹۷ از طرف سازمان ملل مفهوم فرهنگ تغییر یافت. بنا بر توصیه ی کنفرانس مزبور، فرهنگ را باید در مفهوم گسترده و به منزله ی بافتی پیچیده و با روابطی متقابل در نظر گرفت که مجموعه ای از سنتها، دانش ها و نیز شکل های متفاوت بیان و تحقق فرد در بطن جامعه استوار است. به عبارت دقیق تر طبق تعریف این کنفرانس "فرهنگ" عبارت است از: "مجموع کامل مشخصه های ممیزه روحی، مادی، فکری و عاطفی است که یک جامعه یا گروه اجتماعی را مشخص می کند نه تنها شامل هنرها بلکه شامل اشکال زندگی، حقوق اساسی انسانی، نظام های ارزشی، سنت ها و اعتقادات نیز می شود." با ویژگی هایی که تعریف فوق برای فرهنگ جامعه یا گروه اجتماعی تعیین می کند دیگر نمی توان فرهنگ بعد فرعی یا تزئینی توسعه تلقی کرد بلکه فرهنگ عنصر ضروری جامعه به شمار می رود و در رابطه کلی با توسعه، نیروی درونی جامعه محسوب می شود و می توان گفت فرهنگ مجموعه ای بسیار پیچیده و گسترده ای است که انسان در جریان تکامل اجتماعی و تاریخی پدید می آورد.

(www.mag-iran.com)

## عناصر فرهنگ

برای تجزیه و تحلیل فرهنگ باید با مفاهیم خاصی آشنایی داشته باشیم. اولین مرحله ای که باید انجام دهیم این است که عناصر فرهنگ را طبق تعدا و اصول کلی آن طبقه بندی کنیم.

### ۱- هنجارها: هنجار در لغت به معنای معیار، الگو و رفتار مرسوم، و... است. و در اصطلاح دانش جامعه شناسی

به یک الگوی رفتاری گفته می شود که روابط و کنش های اجتماعی را تنظیم می کند. اکثریت جامعه خود را به آن پایبند می دانند و در صورتی که شخص آن را رعایت نکند جامعه او را مجازات می کند. بر این اساس می توان دریافت که هنجارها نه تنها تعیین کننده نوع رفتارهایی است که در شرایط خاصی باید و یا نباید انجام شود بلکه براساس هنجارها می توان رفتارهای افراد را در موقعیت ها و شرایط زمانی و مکانی پیش بینی کرد. البته هنجارها چون بر مبنای مقبولیت گروهی و اجتماعی شکل می گیرند از جامعه ای به جامعه ای

جامعه‌هاست. مجموعه‌ی این شرایط نوعی از بحران هویت را برای جوانان فراهم آورده است. دست‌یابی مطلوب به هویت در ابعاد فردی و دینی و ملی در جوانان هم درجه امید را بالا می‌برد و هم مایه‌ی اعتماد نهادهای اجتماعی به ویژه نهاد حکومت به آنان خواهد شد. بنابراین کیفیت و درجه هویت فردی، دینی و ملی جوانان می‌تواند نقش مؤثری در توسعه فرهنگ ملی و دینی هر کشور ایفا کند.

امروزه با توجه به رشد فکری و آگاهی عمومی ملت‌های جهان نفوذ و سلطه و بدست آوردن مستعمرات دیگر کشورها بالشکر کشی نظامی به آسانی میسر نیست و هزینه‌های گزافی را بر مهاجمان تحمیل میکند. استعمارگران روش نفوذ در کشورها را تغییر داده زیرا فهمیده‌اند بهترین راه نفوذ در کشورها نفوذ در فرهنگ و استحاله‌ی درونی آن‌هاست. استعمار جهانی در این مبارزه عظیم، جوانان جامعه اسلامی را نشانه رفته و به انحراف کشاندن نسل جوان را که آینده‌سازان واقعی کشورها می‌باشند را سرلوحه اهداف خود قرار داده‌اند، زیرا جوانان به مقتضای سنشان به دنبال نوآوری، الگوهای بکر و جذاب هستند و در این راه متأسفانه هرگونه الگوی ارائه شده را بدون آگاهی و با تقلید کورکورانه می‌پذیرند، لذا از این راه می‌خواهند روح حساس، لطیف و شاداب جوانان را به نابودی بکشانند. که در صورت عدم توجه به مسأله تهاجم جوانان به عنوان سرمایه‌های عظیم کشور پذیرای فرهنگ بیگانه شده و از فرهنگ ملی خود دور می‌شوند که نتیجه آن بی‌هویتی فرهنگی و ملی در جوانان خواهد بود.

## راهکار بحران هویت

از دیدگاه قرآن غفلت عامل اصلی بحران هویت است، زیرا این ویژگی سبب دور شدن شخص از هدف نهایی خلقت خویش و در نتیجه گرایش او به پوچی و بی‌هدفی می‌شود و پیامد این وضعیت چیزی جز خود فراموشی و خدا فراموشی نمی‌باشد.

خداوند در آیه ۱۱۹ سوره حشر می‌فرماید: «از آنانی نباشید که خدا را به فراموشی سپرده‌اند، در نتیجه خداوند نیز خودشان را از یاد برده است».

پایبندی به دین و مذهب، هویتی به فرد می بخشد که به کمک آن بتواند خود را از بحران های هر دوره ای از زندگی به ویژه جوانی به سلامت برهاند و از سرگردانی در فکر و عمل دور ماند.

پس مهم ترین راهکار، جهت در امان ماندن هویت جوانان از تهاجم فرهنگی، آموزش و پرورش جهت القای ارزش های دینی و اعتقادی به جوانان است به گونه ای که با انسانیتی بهتر و والاتر رشد کنند و تازمانی که زنده اند به مضمون آن پایبند باشند. (مجله طبوبی، شهریور ۱۳۸۵؛ شماره ۹)

## نتیجه گیری

دولت های استعمارگر برای تسلط بر منابع و ثروت کشورهای در حال توسعه از حربه های گوناگون استفاده می کنند که یکی از قدیمی ترین حربه های آنان، تهاجم فرهنگی علیه کشورها می باشد. و از این راه برای ازبین بردن فرهنگ و آداب جامعه ی مورد هجوم و جایگزین کردن فرهنگ خود به جای آن استفاده می کنند.

تهاجم فرهنگی حرکتی مرموزانه، حساب شده، با برنامه ریزی دقیق و استفاده از شیوه های متنوع برای سست کردن باورهای دینی، دگرگونی ارزش ها، انحراف اندیشه ها و نابودی اصول اخلاقی حاکم بر جامعه ، برای ازبین بردن اصالت فرهنگ و سنن ملی، و درنهایت جایگزین کردن فرهنگ بیگانه می باشد. برای پیش برد این اهداف به سراغ آسیب پذیرترین قشر جامعه یعنی جوانان رفته اند. آنان به نام تجدد فرهنگی را ترویج نموده، و درپناه تنوع و مد جوانان رابه بی عفتی تشویق می نمایند. کاری که دشمن از لحاظ فرهنگی می کند نه تنها یک تهاجم فرهنگی بلکه باید گفت یک شبیخون، غارت و قتل عام فرهنگی است. همه ی این حساسیت هایی که دشمنان در هجمه های فرهنگی خود علیه کشورها دارند هدفی جز انحراف اخلاقی و اعتقادی و بهره جستن از غفلت جوانان و القای روحیه خودباختگی و سلب اعتماد به نفس در آنان ندارند.

در نتیجه تقویت باورهای دینی و پی ریزی بینش درست در مذهب و سیاست، می تواند همچون سنگری نفوذ ناپذیر، مردم به ویژه جوانان را در برابر مباران های فرهنگی دشمن حفظ نماید و سودجویان غرب را ناکام

گذارد. بی تردید چنین ایمانی جامعه را به جهت گیری درست و رفتاری شایسته رهنمون می سازد و از ناهنجاری ها باز میدارد.

## **پیشهادات**

۱- آگاهی بخشی به خانواده ها در جهت مقابله با تهاجم فرهنگی و معرفی ابزارهای مورد

استفاده برای گمراهی جوانان

۲- همکاری نهادها و ارکان کشور برای مقابله با پدیده تهاجم

۳- پرکردن اوقات فراغت جوانان با برنامه های متنوع متناسب با فرهنگ جامعه

### \*قرآن

- ۱- اسحاقی، سید حسین، نقش فرهنگ در مقاوم سازی اقتصاد، قم، نشر هاجر، ج ۱، چ ۱، ۱۳۹۳
- ۲- بزرگی، سید مهدی، نقش جوانان در مبارزه با فساد و تهاجم، مجله حوزه، ۱۳۹۳
- پورتقی، کیان، جنگ نرم و تهاجم فرهنگی ۳-
- ۴- جاوآنی، حمید، آزار و شیوه های تهاجم فرهنگی، ۱۳۸۲
- ۴- سفری، مقاله پژوهشی، شماره ۱، ۱۳۹۳
- ۵- سبحانی نیا، محمد، جوان و اعتماد به نفس، قم، بوستان کتاب، ج ۱، چ ۱، ۱۳۸۷
- ۶- سهراب پور، همت، جوانان در طوفان غرایز، قم، بوستان کتاب، ج ۱، چ ۱، ۱۳۷۷
- ۷- سقازاده، سید محمد، هجوم خاموش و آسیب شناسی نسل جوان، ۱۳۹۱
- ۸- سعیدیان، فهیمه، جوانان، تهاجم فرهنگی و راه های مقابله با آن
- ۹- شکوری، ابوالقاسم، مقاله سیمای جوان در قرآن
- ۱۰- فلسفی، محمد تقی، جوان، ج ۲، بی تا
- ۱۱- فیروزی، عباس، مبانی جنگ نرم و ریشه یابی آن در تهاجم فرهنگی، قم، شکوفه یاس، ۱۳۸۹
- ۱۲- فیروزی، عباس، مبانی جنگ نرم و ریشه یابی آن
- ۱۳- موسوی، سید محمد رضا، مقاله تاج و راهکارهای مقابله با آن
- ۱۴- معین، محمد، فرهنگ فرسی معین، تهران، نامن، ج ۲، ۱، ۴، چ ۱، ۱۳۸۶
- ۱۵- مؤسسه فرهنگی قدر ولایت، برخورد شایسته با جوانان از منظر مقام معظم رهبری، چ ۱، ۱۳۸۶
- ۱۶- نقش جوانان در مبارزه با فساد در عصر غیبت، مجله حوزه

۱۷-یاور رضا،فرهاد،دانشتنی های جوانان،مرکز قائمیه اصفهان،۱۳۸۸

۱۸-مجله طوبی،۱۳۸۵؛شماره ۹

[www.mag-iran.com](http://www.mag-iran.com)

[www.fa.m.wikipedia.org](http://www.fa.m.wikipedia.org)

[www.pajoohe.ir](http://www.pajoohe.ir)

[www.fa.wikidhia.net](http://www.fa.wikidhia.net)